

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія з видавничої справи, культури та української філології

ДИПЛОМНА РОБОТА

**РОЗРОБКА ТА ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ
НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ДОВІДНИКА
(НА ПРИКЛАДІ ВИДАННЯ ПРО ФОТО)**

студентки IV курсу
групи ВСРфмб-1-21-4.0д
спеціальності 061 Журналістика
освітньо-професійної програми
«Видавнича справа та редагування»
освітньо-професійного ступеня
«фаховий молодший бакалавр»
Клименко Дарини Владиславівни
Керівник: Тетяна ФОКІНА,
канд. пед. наук

Рекомендовано до захисту
ЦК з видавничої справи,
культури та української філології
Протокол від «__» _____
2025 р. № _____
Голова ЦК _____ Олена ГРУЗДЬОВА

Захищено «__» _____ 2025 р.
Оцінка _____
Оцінка за стобальною шкалою, рейтингова оцінка
Протокол ЕК від «__» _____ 2025 р.
№ _____
Голова ЕК _____ Микола АНДРІЙЧУК,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри видавничої справи та
редагування Національного технічного
університету України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського»

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ ТА ПІДГОТОВКА ЇХ ДО ДРУКУ	5
1.1 Типологічна характеристика науково-популярних видань	5
1.2 Структура науково-популярних видань	10
1.3 Створення науково-популярних видань: видавничий аспект	12
1.4 Популяризація викладу матеріалу науково-популярних текстів	16
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ ЕТАПИ РОБОТИ РЕДАКТОРА НАД ІЛЮСТРАЦІЯМИ ТА ТЕКСТОМ ДЛЯ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ — ДОВІДНИКІВ	19
2.1 Підбір редактором ілюстраційного матеріалу для науково-популярних видань	19
2.2 Функції та види ілюстрацій в науково-популярних виданнях	21
2.3 Стили та жанри ілюстрацій в науково-популярних виданнях	25
2.4 Типові помилки в редагуванні текстового та ілюстративного матеріалу	27
2.5 Мовностилістичні особливості текстів науково-популярної літератури	33
2.6 Зв'язок ілюстрацій з текстом у науково-популярних виданнях	35
Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ ЕТАПИ РОБОТИ РЕДАКТОРА НАД ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНИМ ОФОРМЛЕННЯМ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ	40
3.1 Оцінка редактором ілюстрацій на початку художньо-технічного оформлення в науково-популярних виданнях	40
3.2 Структура та довідковий апарат науково-популярних видань	42
3.3 Верстка ілюстративного матеріалу в науково-популярних виданнях	44
Висновки до розділу 3	46
РОЗДІЛ 4 ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЄКТУ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ДОВІДНИКА ПРО ФОТО	48
4.1 Загальна характеристика концепції проєкту	48
4.2 Особливості художньо-технічного оформлення проєкту	50
4.3 Просування та способи розповсюдження видання на ринку	53
Висновки до розділу 4	55
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59

ВСТУП

Актуальність дослідження. Науково-популярна література належить до видань, мета яких — легко та зрозуміло розповісти про складні речі. Вона характеризується тим, що подає суто наукову інформацію в простому, доступному для широкого загалу стилі. Якщо треба дізнатися про нові дослідження та експерименти, як працюють ті чи інші механізми, тоді на допомогу приходить науково-популярна книга.

Науково-популярні видання нерідко мають енциклопедичний характер та адресно охоплюють різні сфери: хімію, фізику, історію, біологію, мистецтво тощо. Відповідно, ці видання стабільно популярні серед реципієнтів. Вони мають широку цільову аудиторію та віковий діапазон читачів — від школярів до дорослих.

Одним з головних критеріїв, котрим керуються покупці під час вибору науково-популярного видання, є цікава і лаконічна текстова складова та сучасне ілюстративне оформлення.

Нині, коли ринок наповнений безліччю науково-популярних видань, які не містять структурованої цікавої візуалізації, постає потреба в створенні і популяризації друкованих науково-популярних видань з яскравим оформленням, що сприятиме найкращому засвоєнню інформації читачем.

Об'єкт дослідження: науково-популярне видання.

Предмет дослідження: специфіка розробки та втілення концепції науково-популярного видання.

Мета: проаналізувати роботу редактора над втіленням концепції науково-популярного довідника.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- 1) проаналізувати типологічну характеристику науково-популярних видань;
- 2) дослідити структуру та довідковий апарат науково-популярних видань;

3) розглянути особливості роботи редактора над текстами та ілюстраційним матеріалом науково-популярних видань;

4) розробити практичну частину курсової роботи — науково-популярне видання про фото.

Методи дослідження:

1) дескриптивний метод застосовано для оформлення результатів дослідження;

2) метод індукції — для формулювання висновків на підставі оформлених результатів дослідження;

3) метод класифікації — для систематизації тематичного спрямування науково-популярних видань на сучасному ринку популярної літератури та джерел інформації, що можуть бути використані для складання текстів науково-популярних видань;

4) метод синтезу — для формулювання висновків на основі поєднання теоретичних тверджень, положень, понять або результатів дослідження.

Теоретичне значення. Дипломна робота узагальнює основні теоретичні засади створення науково-популярних видань, зокрема їх структуру, типологію та редакційно-художнє оформлення. Особлива увага приділена ролі ілюстрацій і поєднанню науковості з доступністю викладу. Матеріали дослідження можуть слугувати теоретичною базою для подальших наукових і практичних розробок у видавничій сфері.

Практичне значення. Практичні аспекти дипломної роботи можуть використовуватися в подальших дослідженнях науково-популярних видань, а теоретичний аналіз проблематики дослідження може бути використаний як навчально-методичний або додатковий матеріал для складання навчальних курсів зі специфіки підготовки до друку науково-популярних видань у фахових закладах передвищої освіти, де викладається видавнича справа та редагування.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (31). Загальний обсяг — 63 сторінки, з них основного тексту — 52.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ ТА ПІДГОТОВКА ЇХ ДО ДРУКУ

1.1 Типологічна характеристика науково-популярних видань

Книжковий асортимент видавництв ХХІ століття надзвичайно різноманітний. Однією з найсучасніших вважається науково-популярна література, яка нещодавно була чимось швидше незвичним, рідкісним і винятковим, ніж загальноприйнятим. Проте ситуація докорінно змінилася, і тепер майже кожне видавництво видає науково-популярну літературу.

Науково-популярна література — це твори про досягнення суспільних, природничих і технічних наук, про видатних політичних і державних діячів, творців духовних цінностей. У таких виданнях містяться результати теоретичних чи експериментальних досліджень, проблеми фундаментальних і прикладних наук, культури й мистецтва, техніки, описи подорожей, однак матеріал у них викладений у доступній формі та адресований широкому колу читачів [26, с.449].

Науково-популярну літературу видають великими тиражами як для висококваліфікованих спеціалістів різних профілів, так і для малопідготовлених читачів, зокрема для підлітків і дітей.

Унаслідок систематизації видавничої продукції в Україні були сформовані узагальнені моделі, які становлять собою сукупність типових ознак. За цими ознаками можна класифікувати види видань з урахуванням: особливостей носія інформації, форм і знакових засобів її фіксації та передачі інформації, соціального призначення, змістових характеристик і зовнішнього оформлення [10, с.46-92].

Класифікація книжкової продукції за типологічними характеристиками завжди викликала багато дискусій серед дослідників бібліографії та книговидання. Це пов'язано з тим, що проблема класифікації видавничої продукції є однією з найбільш складних і принципових у теорії видавничої

справи та редагування. Для вирішення цієї ситуації був введений в дію національний стандарт України ДСТУ 3017:2015 «Видання. Основні види. Терміни та визначення», який описує сучасні типологічні моделі класифікації книговидавничої продукції. Згідно з наведеними даними в цьому стандарті видання класифікують за такими типологічними ознаками:

1) за знаковою природою інформації:

- текстові (більшість інформації у виданні подано у вигляді тексту, а саме словесного, цифрового, у вигляді ієрогліфів, формул);
- нотні (більшість інформації у виданні займає нотний запис музичного твору);
- картографічні (більшість інформації у таких виданнях, як атласи, карти і мапи, займають картографічні зображення);
- образотворчі (більшість інформації у таких виданнях, як образотворча картка, образотворчий плакат або альбом, художня репродукція, естамп або наочний посібник, займають зображення, на яких відтворюються мистецькі або архітектурні твори, фотографії, діаграми, схеми тощо);
- видання брайлівським шрифтом (уся інформація у виданні подана за допомогою особливого рельєфно-крапкового шрифту та призначена для самостійного читання людьми з вадами зору);

2) за способом виготовлення:

- друковані (виготовлені друкуванням або тисненням);
- електронні (подані у вигляді документа, інформація в якому складається з електронних даних, наприклад електронні книги або аудіокниги, які відтворюються за допомогою таких спеціальних пристроїв, як букрідери, планшети, смартфони та персональні комп'ютери);

3) за періодичністю виходу:

- неперіодичні (видання, що виходять одноразово і їх продовження не передбачено видавництвом);

- серіальні (видання, що виходять нумерованими або датованими випусками (томами) протягом часу, тривалість якого не визначена (продовжуване видання, наприклад бюлетень), або виходять через певні, рівні проміжки часу та мають визначену постійну щорічну кількість і назву однотипно оформлених випусків, не повторюваних за змістом (періодичне видання, наприклад газета, журнал, календар);

4) за матеріальною конструкцією:

- блочне (у вигляді блока, скріплених у корінці аркушів чи зошитів, наприклад книжкове або журнальне видання);

- аркушеве (у вигляді одного чи кількох аркушів без скріплення, наприклад плакат, буклет, газетне видання чи карткове видання);

- комплектне (у вигляді сукупності видань, спільних за тематикою і зібраних у футляр або бандероль, наприклад тека або альбом);

- комбіноване (видання, яке містить інші носії інформації із записами звуків або зображень);

- книжка-іграшка (у вигляді оригінальної конструкційної форми, наприклад книжка-гармошка або книжка-фігура);

5) за складом основного тексту:

- моновидання (видання, що містить один твір);

- полівидання (видання, що містить кілька творів, наприклад збірник, альманах, антологія, вибрані твори та зібрані твори);

6) за мовною ознакою:

- оригінальне (містить твір мовою оригіналу);

- перекладне (містить твір, перекладений з мови оригіналу іншою мовою);

- одномовне (містить текст однією мовою);

- багатомовне (містить текст кількома мовами);

7) за аналітико-синтетичним переробленням інформації:

- інформаційні (такі, що містять відомості відносно опублікованих та неопублікованих даних або результати узагальнення відомостей з першоджерел, наприклад бібліографічні, реферативні та оглядові видання);

- дайджести (публікації, які складаються з короткого викладу тексту, відібраного з інших видань або творів, і згруповані таким чином, щоб дати про нього загальне уявлення);

8) за цільовим призначенням:

- офіційне (містить документи нормативного або директивного характеру та публікується від імені державних органів влади, установ, відомств чи громадських організацій);

- суспільно-політичне (містить публіцистичний твір, у якому висвітлюються актуальні питання міжнародного та внутрішнього суспільного життя);

- наукове (містить результати теоретичних або експериментальних досліджень, а також підготовлених науковцями до публікації історичних документів та пам'яток культури);

- науково-популярне (містить відомості про дослідження в науці, техніці, освіті, культурі й мистецтві та викладається у формі зрозумілій читачам-нефахівцям);

- популярне (містить відомості просвітницького характеру з декількох галузей знань та викладається в легкій формі);

- виробничо-практичне (містить відомості прикладного характеру з організації виробництва та технології для професійного вдосконалення фахівців різного профілю);

- навчальне (містить систематизовані відомості наукового або прикладного характеру, викладені у формі, яка є оптимальною для навчання та викладання);

- літературно-художнє (містить твір художньої літератури);

- релігійне (містить твір релігійного змісту будь-якої віри);

- довідкове (містить короткі відомості наукового чи прикладного характеру, розміщені в порядку, зручному для швидкого пошуку, і призначені для вибіркового читання);

- для дозвілля (містить загальнодоступні відомості щодо організації побуту, дозвілля, різних форм творчості, захоплень тощо);

- рекламне (містить відомості про осіб, послуги, вироби або заходи, які викладені у формі, що привертає увагу);

9) за обсягом інформації, що міститься у неперіодичних друкованих виданнях, їх підрозділяють на:

- книги (обсяг більше 48 сторінок);
- брошури (обсяг більше 4 сторінок);
- листівки (обсяг від 1 сторінки до 4 сторінок) [2, с.3-27].

Книговидавці також класифікують свою продукцію за віковою категорією читачів:

- видання для дітей дошкільного віку;
- видання для дітей молодшого шкільного віку;
- видання для дітей старшого шкільного віку;
- видання для дорослих читачів.

Деякі видавництва з маркетинговою метою додатково диференціюють книжкову продукцію за статевою ознакою, створюючи, наприклад, окремі серії для хлопчиків і дівчаток.

Відомим фактом є те, що видавничу продукцію поділяють і за накладом: видання з малим тиражем; із середнім тиражем; із великим тиражем; масові видання (шкільні підручники) [31, с.151-155].

Розлогий набір цих типологічних характеристик зумовлений тим, що видавничий продукт — складне явище, яке потребує систематизації не лише окремих видів видань, але й самих ознак, за якими виділяються видання. Цілком імовірно, що з часом типологічна класифікація видавничої продукції буде ще більше розвиватися і ставатиме ще складнішою та глибшою. Сьогодні ж особливо актуальним є питання з вивчення цього стандарту та впровадження його в діяльності усіх видавничих організацій України, а також установ, які мають справу з використанням та поширенням видавничої продукції [27, с.7-8, 17, 32].

Проаналізувавши типологічні ознаки видань та їх основні види, розглянемо типологічну характеристику науково-популярних видань.

За знаковою природою інформації науково-популярні видання є текстовими. За способом виготовлення мають найрозповсюдженішу форму у вигляді друкованих видань і частково електронних. За періодичністю видавництва бувають неперіодичні (наприклад, науково-популярна книга) та періодичні (наприклад, такі видання, як науково-популярний журнал або науково-популярний збірник тощо). За матеріальною конструкцією можуть бути блочним виданням (у вигляді неперіодичного або періодичного книжкового видання) або комбінованим виданням. За складом основного тексту можуть бути як моновиданням (наприклад, науково-популярна книга), так і полівиданням (наприклад, науково-популярний періодичний збірник або науково-популярний журнал тощо). За мовною ознакою буває оригінальним, перекладним, одномовним і багатомовним виданням. За ступенем аналітико-синтетичного перероблення інформації належить до інформаційного видання. За цільовим призначенням є науково-популярним виданням. За обсягом інформації може бути як книгою, так і брошурою.

Розуміючи ці типологічні характеристики, можна досягти успішного розроблення концепції майбутнього науково-популярного видання.

1.2 Структура науково-популярних видань

Науково-популярне видання — це видання, що містить відомості про різні дослідження в галузях науки, техніки, виробництва, культури, освіти, мистецтва тощо, які популяризують наукові знання, викладені в зрозумілій читачам-нефахівцям формі [2, с.10].

За цільовим призначенням науково-популярні видання можуть бути у вигляді монографій, енциклопедій, довідників, журналів тощо. Крім того, науково-популярну інформацію можуть містити календар і альманах. Також

значну частку літератури нон-фікшн становлять науково-популярні видання [10, с. 46-92].

Функціональність науково-популярного видання визначається його структурою, яка розуміється як ціле, але складається з пов'язаних між собою елементів.

Розрізняють внутрішні та зовнішні елементи структури науково-популярних видань.

Структуру науково-популярного видання складають такі внутрішні елементи:

1) усі види текстів:

- основний, додаткові (головна інформація, що зафіксована за допомогою певної послідовності знаків, переважно словесних, передає зміст видання та може бути доповнена роз'ясненням, додатковою інформацією або цитуванням інших джерел тощо);

- допоміжні (тексти, які стосуються довідково-допоміжного апарату видання і представлені у вигляді нагадування, посилання або звернення, а також тексти, які належать до науково-допоміжного апарату видання і представлені у вигляді приміток, виносок, переліків понять, термінів тощо);

- методичні (у вигляді питань, завдань або резюме);

- рубрикаційні (у вигляді заголовків, розгорнутих підзаголовків, епіграфів тощо);

2) текстівки (це додаткові тексти у виданні, які можуть бути одночасно розгорнутою текстівкою);

3) елементи, які необхідно акцентувати (імена, назви, дати, терміни, наукові формулювання, висновки);

4) зображальні матеріали, які пов'язані і непов'язані зі змістом тексту, ілюстрації до додаткових, допоміжних і інших видів текстів та рубрикаційної системи, що розкривають зміст теми;

5) елементи орієнтації (зміст, компендіуми, колонтитули, колонцифри та мнемонічні знаки).

Структуру науково-популярного видання складають такі його зовнішні елементи:

1) книжковий блок — комплект зошитів або аркушів, скріплених у корінці між собою за допомогою ниток або клею;

2) палітурка — зовнішнє покриття виробу, що з'єднується з книжковим блоком за допомогою двох форзаців та захищає книгу від пошкоджень;

3) обкладинка — зовнішнє покриття виробу, що з'єднується з блоком без форзаців. Розрізняють просту обкладинку, що складається з однієї деталі, та складену обкладинку, яка складається з двох або більше деталей. Коли у видавництва постає потреба випустити книги багатотисячним накладом і водночас здешевити собівартість продукції, тоді надають перевагу обкладинці, а не палітурці, бо її виготовлення коштує значно менше;

4) форзац — елементи видання з цупкого паперу, на якому можуть міститися довідкові або інші дані, карти, схеми, таблиці тощо, що слугують для з'єднання книжкового блоку з палітуркою;

5) суперобкладинка — додаткова обкладинка, що прикриває палітурку чи обкладинку без будь-якого з'єднання з нею. Вона тримається за допомогою широких закотів (клапанів), загнутих всередину палітурки або обкладинки.

6) футляр — картонна коробка спеціальної форми для зберігання видання;

7) манжетка — обгортка подарункового видання у вигляді смужки паперу зі склеєними кінцями. Має більш рекламний характер, а також слугує для об'єднання в комплект декількох видань [8, с.102-107].

1.3 Створення науково-популярних видань: видавничий аспект

Починаючи роботу над створенням науково-популярного видання, варто пам'ятати, що книга — продукт поліграфічного мистецтва, елементами якого є складання, верстання, друку, брошурування тощо [21, с.3-10].

Створення науково-популярного видання складається з послідовних дій, спрямованих на підготовку і випуск цієї видавничої продукції, з боку видавничих працівників.

Видавничий процес поділяють на декілька етапів: підготовчий, редакційний, виробничий та маркетинговий.

Підготовчий етап. Цей етап розпочинається з пошуку видавництвом потрібного автора та авторського оригіналу. Авторські оригінали при цьому повинні містити творчі чи наукові праці з рисунками, ілюстраціями і таблицями. Шляхами потрапляння авторських оригіналів до видавництва є:

- «самоплив» — коли автори самостійно розсилають електронною поштою свої оригінали видавництвам на ознайомлення;

- літературні агенти — високопрофесійні фахівці видавничої справи та авторського права, які виступають посередниками між автором і видавцем. У їхні обов'язки входить запропонувати видавцям авторський оригінал до видання й отримати свій прибуток від заздалегідь оговореної суми авторської винагороди;

- виставково-ярмаркові книговидавничі зібрання — майданчики, на котрих, окрім продажу книжкової продукції, також зав'язуються знайомства видавництв і авторів, які в майбутньому можуть призвести до плідної співпраці обидвох сторін;

- індивідуальні замовлення авторам — процес пошуку видавництвом автора або колективу авторів для написання авторського оригіналу згідно з профілем видавництва та його програмою [26, с.69-72].

Після потрапляння авторського оригіналу у видавництво починається процес його прийняття. Головними вимогами видавництва перед автором під час прийняття оригіналу є:

- 1) оригінал має бути підписаний автором із зазначенням дати подання його до видавництва;

2) оригінал має бути комплектним (мати в наявності зміст, анотацію, бібліографічні посилання, передмови, покажчики, ілюстративний матеріал) і повністю підготовленим автором до видавничого втілення.

Для початку організації роботи редактора над авторським оригіналом необхідно, щоб автор надав наступні первинні документи:

- творчу заявку, написану на ім'я директора видавництва;
- розгорнуту анотацію або план-проспект видання;
- інформацію про самого автора, яка містить паспортні дані, що також знадобиться для промоції майбутнього видання [26, с.73-74].

Редакційний етап. Це етап, який включає в себе редагування технічне і художнє, складання, верстання та коректуру. Порядок проходження авторського оригіналу від редактора до друку складається з таких етапів:

1. Перше читання оригіналу редактором та проведення його аналізу.
2. Редагування тексту.
3. Верстання відредагованого тексту.
4. Читання і звіряння першої і другої версток.
5. Формування підписної верстки.
6. Остання звірка попередніх виправлень.
7. Запис оригінал-макета на електронний носій та передача його в поліграфію на друк.

На цьому етапі виконуються всі роботи з підготовки твору і всіх додаткових матеріалів, а саме рецензування авторського оригіналу, за потреби доопрацювання його автором, редагування тексту, підготовка і редагування елементів апарату, створення і редагування образотворчих матеріалів (фотографії, малюнки, схеми тощо).

Перед початком верстання між редактором, дизайнером і верстальником обов'язково погоджуються технічно-поліграфічні характеристики видання: гарнітури та розміри шрифтів основного, допоміжного, службового текстів і заголовків; різноманітні виділення, відступи, спуски; зазначаються місця для

колонтитулів, колонцифр та для елементів художнього оформлення тощо.

На етапі верстки обов'язково треба дотримуватися таких двох коректорських процесів: зчитування та вичитування.

Завдання зчитування — зіставлення зверстаного варіанта видання після редагування з його оригіналом.

Завдання вичитки — обробка всіх матеріалів видавничого оригіналу під час підготовки його здачі в друкарню, а саме: усунення буквених, орфографічних і пунктуаційних помилок; досягнення одноманітності написання назв, прізвищ, скорочень, посилань та інших елементів тексту, а також уніфікації у формі представлення малюнків, таблиць та елементів, що зв'язують текст твору й апарат видання; виявлення та усунення фактичних, логічних і стилістичних помилок. Вичитування виконує коректор або редактор

Завершується редакційний етап електронним записом оригінал-макета напередодні його передачі в друкарню. Цей процес обов'язково супроводжують редактор, художник і верстальник.

Отже, ці роботи пов'язані зі створенням видавничого оригіналу (авторський оригінал після редакційно-видавничої обробки перетворюється на видавничий, і саме ним керуються під час поліграфічного виконання) [26, с.80].

Виробничий етап. Цей етап охоплює технічну підготовку видавничого оригіналу до виробництва, здачу його в друкарню, контроль за виконанням всіх видавничих вказівок до друку, читання коректурних відтиснень, звіряння відбитків художнього оформлення після кольороподілу, звіряння до друку «чистих аркушів» перед формуванням книжкового блока та підписання до друку сигнального примірника [26, с.81].

На цьому етапі найчастіше виявляють такі вади неякісної редакторської підготовки друкованого видання:

1. Буквені помилки у прізвищах авторів, заголовках та в тексті.
2. Невідповідність кольорів між макетом та відбитком.

3. Розбіжність між написами на обкладинці та корінці, а також в назвах розділів у «Змісті» та тексті.

4. Незаповнені текстом суміжні сторінки друкованого аркуша.

5. Невідповідність ілюстрації змісту текстівки.

6. Перевернута сторінка або цілий друкарський аркуш.

Останньою роботою на виробничому етапі є перевірка сигнального примірника, який видавництво отримало від друкарні для звірки якості видання і підписання його на вихід у тираж [26, с.82].

Маркетинговий етап. Цей етап пов'язаний з комплексом заходів, спрямованих на промоцію науково-полярного видання, яке тільки вийшло з друку. Для цього завданням редактора є написання рекламного тексту, який влучно представить майбутнє видання і надасть йому статусу. На цьому етапі розповсюдження видання вступають у гру рекламні ролики, які транслюють на сайтах інтернет-магазинів видавництва або книгарень, приваблюючи покупців до новинки. Тож що раніше і правильніше буде продуманий і організований маркетинговий процес, то більше шансів, що видання буде успішно продаватися [26, с.83].

1.4 Популяризація викладу матеріалу науково-популярних текстів

У наш час, коли на полицях книгарень представлений для ознайомлення читачам великий асортимент науково-популярних видань, видавництва змагаються між собою за привернення уваги потенційного покупця саме до своєї продукції. Одним із засобів досягнення цієї мети є популяризація викладу будь-якого складного тексту у виданні.

Науково-популярні видання не є винятком у цій конкуренції. Крім того, вони і так є виданнями, які популяризують різні науки та передбачають просвітницьке подання наукових знань у формі, доступній не спеціалісту, а пересічному читачу. До науково-популярних видань також застосовують прийоми популяризації викладу матеріалу, які сприяють легкій читабельності та запам'ятовуванню тексту.

До науково-популярних текстів застосовують такі прийоми популяризації викладу матеріалу.

1. Сюжетний розвиток подій — коли факти або явища, віднайдені науковцями, будуються в тексті за структурою художнього твору (зав'язка, розвиток подій, кульмінація, розв'язка).

2. Логічна послідовність наукових аргументів — коли до аргументів, які описані в тексті, наводять цікаві приклади, що, у свою чергу, викликає у читача непересічний інтерес до подальшого прочитання видання.

3. Видавничі вставки-відступи — короткі блоки, котрі являють собою додатковий елемент оформлення тексту, який може переконливо узагальнити написане автором у певній частині видання.

4. Авторські відступи — авторська емоційно насичена ремарка, яка робиться після послідовного серйозного викладу науково-популярної інформації та бере своєрідну паузу для створення певної реакції в читача на прочитане.

5. Нестандартне введення в текст термінології — подання термінів через цікаві приклади в тексті, які ненав'язливо пояснюють, розшифровують та уточнюють їхнє значення читачу. Крім того, в описових і тлумачних частинах науково-популярного видання дуже часто використовують метафори для пояснення термінів. Такий прийом дозволяє надати більше корисної інформації і швидше запам'ятовувати терміни [26, с.451-454].

Додатковими прийомами популяризації викладу матеріалів у науково-популярних виданнях також вважаються вдалі заголовки до кожного з розділів видання, які обов'язково привернуть увагу навіть вибагливого читача.

Під час застосування прийомів популяризації викладу матеріалу науково-популярних текстів треба пам'ятати, що текст не повинен зазнати зміни сенсу та спотворення інформації, яку він має передати читачу.

Висновки до розділу 1

Узагальнена модель класифікації книжкової продукції за типологічними характеристиками дає змогу сформувати чіткий типологічний портрет майбутнього науково-популярного видання. Вона враховує такі ознаки, як: знакова природа інформації, спосіб виготовлення видань, періодичність виходу, матеріальна конструкція, склад основного тексту, мовна ознака, аналітико-синтетичне перероблення інформації видання, обсяг поданої інформації. Врахування цих параметрів дозволяє адаптувати видання до потреб читачів із різним рівнем знань.

Установлено, що структура науково-популярного видання включає такі внутрішні елементи: усі види текстів, зображальні матеріали, а також елементи орієнтації. Це дає змогу чітко дотримуватись однакового співвідношення обсягу складових тексту, чіткої логіки викладу, виокремлювати в текстах головне та другорядне, а також виявляти текстові повтори та ліквідовувати їх.

Процес створення науково-популярного видання охоплює такі етапи: пошук авторського оригіналу, технічне та художнє редагування, складання, верстання та коректуру, підготовку видавничого оригіналу до друку, передання матеріалів у друкарню, а також організацію промоції та рекламної кампанії.

У науково-популярних виданнях найкращими прийомами популяризації викладу матеріалу є: сюжетний розвиток подій, логічна послідовність наукових аргументів, наявність у тексті видавничих вставок та авторських відступів, а також нестандартне введення в текст термінології.

Отже, за умови використання відповідних прийомів популяризації викладу науково-популярне видання має великі шанси бути зрозумілим читачеві та рекомендованим ним іншим потенційним читачам.

РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ ЕТАПИ РОБОТИ РЕДАКТОРА НАД ІЛЮСТРАЦІЯМИ ТА ТЕКСТОМ ДЛЯ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ — ДОВІДНИКІВ

2.1 Підбір редактором ілюстраційного матеріалу для науково-популярних видань

Сьогодні важко уявити собі будь-яке видання без ілюстрацій. Ілюстрації є всюди: на листівках, у довідниках, у газетних і журнальних оголошеннях, на сайтах та проспектах тощо. Сучасна наука переконливо свідчить про те, що зображення полегшує сприйняття пов'язаної з ними інформації.

Перед тим, як перейти до визначення поняття ілюстрації в науково-популярних виданнях, необхідно з'ясувати, яке ж визначення має ілюстрація в книзі.

Ілюстрація — це зображення у виданні, яке призначене пояснювати текст, завдяки наочній образотворчій формі допомагати читачеві краще зрозуміти його зміст; доповнювати текст; передавати зміст, який важко передати у текстовій формі. У переважній більшості видів видань ілюстративний матеріал виконує лише додаткову, допоміжну, пояснювальну або естетичну функції, тобто стає незамінним додатком до тексту [26, с.272].

Характерними прикладами використання ілюстрацій в науково-популярних виданнях є:

- наукові журнали: у наукових статтях ілюстрації зазвичай супроводжують результати досліджень, полегшуючи їх розуміння;
- популярні наукові книги: ці книги, призначені для широкої аудиторії, часто містять ілюстрації, що підкреслюють ключові ідеї та роблять текст більш доступним;
- освітні матеріали: підручники і посібники містять ілюстрації для покращення навчального процесу, допомагаючи учням краще засвоювати матеріали.

Ілюстрування науково-популярної літератури має яскраво виражену специфіку порівняно з ілюструванням інших видів літератури. Зображення є складовою частиною змісту наукових видань і на рівні з текстом беруть участь у передачі інформації. Інакше кажучи: частина змісту — в тексті, частина — в зображеннях [23, с.76].

Авторський виклад науково-популярного твору нерідко має достатньо зручну для засвоєння наукової інформації форму. Проте у більшості випадків виникає необхідність введення додаткових зорових матеріалів для наочності. Загальні цілі й задачі ілюстрування науково-популярної літератури визначаються призначенням видань і читацькою аудиторією. Характер ілюстрування визначається видавничою концепцією. Призначення ілюстрацій у науково-популярних виданнях — дати точні, конкретні відомості з науки й техніки, створити необхідні умови для розкриття наукового змісту видання, сприятливі для цілеспрямованої, організованої, пізнавальної діяльності читача.

Конкретне завдання ілюстрування науково-популярного видання — показати те, про що йдеться у виданні. Таку демонстрацію можна провести з різним ступенем активності. У деяких випадках можна завдання обмежити простою, нейтральною фіксацією об'єкта; в інших ситуаціях — запропонований зображувальний матеріал повинен бути для читача об'єктом досить напруженого осмислення; в окремих контекстах — засобом формування емоційного ставлення до сприйманого. Тому конкретне завдання ілюстрування науково-популярних видань не обмежується визначенням того, що буде зображено. Необхідно уточнення функціонального плану: для чого поміщається зображення, тобто засіб впливу.

Добір зображувального матеріалу або створення нових зображень — процес формування самого змісту видання, а не процес оформлення вже наявного змісту.

Розглядаючи важливість ролі ілюстрації в науково-популярних виданнях, треба обов'язково дотримуватися критеріїв структури та оформлення, які мають створювати умови, що забезпечують точну передачу наукової інформації без ускладнення сприйняття та одночасно вносять елементи зацікавленості, а саме:

- чітке оформлення системи рубрикації;
- зручність читання тексту;
- наочність зображальних матеріалів;
- зорово зручне розташування тексту, ілюстрацій і докладних текстівок;
- введення зображальних рубрик, шмуцтитулів;
- включення пояснень, коментарів, приміток на сторінках основного тексту та застосування для них особливого шрифтового оформлення, а в довідкових та виробничих виданнях структура повинна бути пристосована до вибіркового читання [29].

Ілюстрації є невід'ємною частиною науково-популярних видань, адже вони підвищують ефективність комунікації, роблять інформацію доступнішою й цікавішою, сприяють кращому розумінню та запам'ятовуванню матеріалу.

2.2 Функції та види ілюстрацій в науково-популярних виданнях

Важлива властивість ілюстрацій — емоційний вплив на читача. Звертаючись до конкретного видання, ми підлягаємо такому впливу і з боку твору, і з боку книжкової форми, значущою частиною якої є ілюстрації. Особливість ілюстрації у тому, що її функції тісно переплетені: одна впливає з іншої, одна обумовлюється іншою. Зрозуміти особливості роботи редактора над образотворчим матеріалом видання неможливо без детального розгляду кожної функції.

Виділяють три основні функції ілюстрацій у виданнях: інформаційну, емоційно-психологічну та естетичну.

Інформаційна функція. Це коли і текст, і ілюстрація є формами подачі інформації. Ілюстрації, що виконують таку функцію, можуть містити графіки, номограми, а також колір, за допомогою якого стає легше відшукати необхідний матеріал.

Емоційно-психологічна функція. Це коли на емоційний настрій читача впливає якість паперу, гарнітура шрифту та інші формальні характеристики видання. Обираючи видання, споживач оцінює його візуальний ряд. Іноді зайва суворість оформлення або відсутність ілюстрацій ускладнюють сприйняття книги, і навіть гарне видання не матиме великого успіху. Щоб спростити сприйняття інформації у виданні, іноді замінюють громіздкий текст змістовним малюнком.

Естетична функція. Ілюстрація у виданні має подвійне естетичне навантаження. З одного боку, вона сама є предметом мистецтва, а з іншого — є частиною видання, адже зображення проявляє себе у виданні самостійною художньою формою і повноправним елементом книги [20, с.8].

Для науково-популярних видань, які мають на меті активно зацікавити читача й залучити його увагу до наукових проблем, характерна емоційно-оцінна функція ілюстрацій. Ілюстрації, що виконують цю функцію, створюють у читача емоційне налаштування на сприйняття змісту, допомагають формувати в його свідомості необхідні оцінки того, що описується в події.

Ілюстративний матеріал, будучи складовою частиною відтворення наукового змісту, у науково-популярних виданнях виконує кілька важливих функцій: пізнавальну, інформаційну, виховну.

Відповідно до цільових функцій ілюстрації можна поділити на:

- науково-пізнавальні (мапи, плани, схеми, креслення і т. п.);
- художньо-образні (тлумачення літературного твору засобами книжкової графіки).

У науково-популярних виданнях найчастіше використовують науково-пізнавальні ілюстрації. Вони повинні відповідно сприйматися і добре запам'ятовуватися; бути художньо виразними, щоб впливати на естетичні почуття читача. Тому естетична функція обов'язкова для будь-якого графічного зображення у виданнях науково-популярної літератури, як-от: креслення, образні чи метафоричні ілюстрації. Естетична функція полегшує сприйняття й оцінку зображеного.

Відомо, що засвоєння інформації залежить від її цінності. Психологічні бар'єри перешкоджають сприйняттю та засвоєнню інформації, частково фільтруючи її. Тому дійсно корисною інформацією є не та, що містить повідомлення за задумом, але лише та, що сприйнята і засвоєна читачем. Можна звернути увагу на повідомлення і сприйняти його, але не усвідомити зміст; можна сприйняти й усвідомити інформацію, але без будь-яких емоційних реакцій.

Науково-пізнавальні ілюстрації поділяють на дві основні групи:

1. Ілюстрації конкретні, що передають об'єкти описово: фотографія, креслення, карта:

- фотографія — виконаний за допомогою спеціального пристрою (фотоапарата) один з видів ілюстрування, який у чорно-білому або кольоровому варіанті фіксує предмет зображення максимально точно за зовнішніми даними. Фото широко застосовують майже в усіх виданнях. Найбільш затребуване воно на газетно-журнальних шпальтах. Серед книжкових видань частіше застосовують у навчальних, наукових, науково-популярних;

- креслення (рисунок) — один із видів ілюстрування, виконаний за допомогою креслярських та вимірювальних інструментів й здебільшого на основі математичних розрахунків, на якому предмети або явища зображують за допомогою прямих чи округлих ліній, штрихів, плям, точок;

- карта – один із видів ілюстрування, де у відповідній проекції відтворено й позначено системою умовних знаків зменшене узагальнене або часткове зображення земної кулі чи іншого небесного тіла, космічного простору.

2. Ілюстрації умовні, що використовують кодову мову та понятійні зображення: діаграма, схема, таблиця, карта-схема.

- діаграма — один із видів ілюстрування, де за допомогою ліній площин, геометричних фігур, рисунків умовно зображують кількісну або часову динаміку процесів чи явищ. Якщо раніше цей вид ілюстрації широко використовували передусім у наукових та науково-популярних виданнях, то нині все частіше використовують на шпальтах газет та журналів;

- схема — один із видів ілюстрування, де методом умовного графічного зображення в загальних рисах передають суть об'єкта, явища чи процесу. Сфера їх застосування — переважно засоби масової інформації, науково-популярні видання, де автори намагаються розповісти про складні речі в простій формі [26, с.274-278].

До групи описових ілюстрацій входять як найдокладніші, так і спрощені зображення (мальовані або фотографічні) зовнішнього вигляду тварин, рослин, природніх явищ, а також фотографії або документальні історичні й архівні зображення. Їх розміщують у виданнях для доведення важливості і об'єктивності матеріалу.

Мета умовних зображень — дати уявлення про небачене, а також розкрити сутність та структурні зв'язки явищ, що відбуваються, «зобразити», унаочнити окреме наукове поняття.

Залежно від того, що характеризується у науково-пізнавальній ілюстрації — форма або графічні засоби — можна ці ілюстрації поділити на групи:

1. Ілюстрації конкретного й умовного плану — характеризують інформацію, що передає зображення, його науковий зміст.
2. Ілюстрації образні і необразні — характеризують форму, в якій передається інформація.

3. Ілюстрації мальовані (чорно-білі, кольорові) та фотографічні (чорно-білі, кольорові) — характеризують графічні засоби, якими створене зображення [28, с.97].

Види ілюстрацій також можна розглядати за їхнім значенням і місцем у книзі, за їхнім зв'язком із текстом, за технікою виконання і поліграфічного відтворення.

Ілюстрації за значенням і місцем у книзі й на сторінці можуть бути: на обкладинці або палітурці; заставки; кінцівки; полосні; напівполосні; оборкові; на полях; фронтиспис [20, с.10].

Ілюстрації є одним із факторів, що забезпечують цілісність композиції. Від їхньої кількості, якості, розміру й єдності техніки виконання залежить звучання всього ансамблю книги. Співмірність та співзвучність усіх частин видання будуть визначати його естетичну цінність загалом.

2.3 Стили та жанри ілюстрацій в науково-популярних виданнях

Ілюстрація в книзі пройшла довгий шлях розвитку. У рукописних книгах використовувався малюнок (мініатюра), виконаний зазвичай кольоровими фарбами, а в стародруках з часом на зміну мініатюрі прийшла гравюра — фарбовий відбиток зображення. Достовірно відомо, що найбільш ранньою технікою гравірування була ксилографія. На початку XX століття був надзвичайно різноманітний розвиток ілюстрацій різних стилів: реалізму, модерну, символізму, конструктивізму тощо [6, с.69].

Одними з найвідоміших і найпоширеніших стилів ілюстрації є:

- дитяча ілюстрація. Це яскраві картинки із зображенням основних персонажів, займають основну частину сторінок казки чи оповідання;
- художня ілюстрація. Зображення у романах, повістях, оповіданнях та віршах відрізняються глибокою емоційною змістовністю;
- науково-популярна. До таких малюнків висувають підвищені вимоги щодо достовірності графічної інформації;

- карикатура. Ці ілюстрації у гострій формі висміюють вади суспільства, окремої групи людей чи ідеологічних супротивників.

До стилів науково-популярних ілюстрацій можна віднести такі:

- природознавчий — це ілюстрація історичних наукових теорій та спостережень (ілюстрації тварин, рослин і мікробів у їхньому середовищі). Багато з найстаріших ілюстрацій у науці належать саме до цієї галузі, оскільки вона значною мірою ґрунтується на спостереженнях;

- інфографіка — це графічне візуальне подання інформації, даних або знань, призначених для швидкого та чіткого відображення комплексної інформації, прикладом використання інфографіки є наукова — метод представлення наукових фактів та теорій у вигляді ілюстрацій та графіків;

- цифрові 3D-моделі — це графіка, яка використовує тривимірне представлення геометричних даних, що зберігаються в комп'ютері, для виконання обчислень і візуалізації цифрових зображень, з їх допомогою можна моделювати організми, процеси, рослини та тварин не лише візуально, а й детально;

- медично-наукова ілюстрація — це науково-популярна ілюстрація, а саме технічні малюнки для надання медичних знань.

У науково-популярних виданнях візуальна комунікація має фундаментальне значення. Наука і мистецтво хоч і розглядаються як протилежності, проте науково-популярна ілюстрація знаходиться на перетині цих двох сфер.

Для ілюстрування текстів використовують ілюстрації різних жанрів.

Концептуальна ілюстрація створює контекст для прочитання твору, породжує певні очікування у читача щодо сюжетної теми, формує синтетичний образ ілюстративного твору.

Оповідна ілюстрація відтворює послідовність подій у формі своєрідного сценарію. До цієї категорії жанрів, зокрема, належать карикатура, комікси, мальовані анімації, мультиплікації тощо.

Портретна ілюстрація — живописні, графічні, а також фотографічні, які використовують для ілюстрування літературно-художніх, історичних та мистецьких видань і текстів. Також останнім часом використання портретної ілюстрації набирає обертів в науково-популярних виданнях.

Декоративна (орнаментальна) ілюстрація супроводжує текст, слугуючи засобом оздоблення сторінки. Декоративним зображенням властиві узагальнення, умовність форми, кольору, перебільшення тих чи інших ознак, внесення елементів фантастичного.

Гумористична ілюстрація — жартівливе зображення (шарж, карикатура), яке найчастіше використовують для ілюстрування сатиричних та гумористичних творів, періодичних видань. Тісно пов'язана з особистими якостями художника — гостротою розуму і почуттям гумору, переданими за допомогою індивідуального художнього стилю [18].

Серед науково-популярних ілюстрацій найбільш розповсюдженими жанрами є концептуальний і портретний.

2.4 Типові помилки в редагуванні текстового та ілюстративного матеріалу

Актуальною проблемою під час підготовки науково-популярних видань є неправильне оформлення ілюстрацій. Існує багато типових помилок у редагуванні ілюстративного матеріалу, частини з яких припускається художник, який не звернув особливої уваги на вибір сюжетно-тематичних ліній, які повинні бути пояснені зображальним матеріалом.

Нерідко художники-оформлювачі помилково надають перевагу сюжетно-емоційним супутнім частинам тексту, які легко зобразити, а основні науково-інформаційні вузли, до яких важко підібрати зображальний аналог, залишають без уваги. У результаті ілюстрації «прохідного» значення починають у виданні «забивати» інформацію наукову. Подібне відволікання читача від основної

науково-популярної інформації неприйнятне, тому що зміст науко-популярного видання полягає саме в такій інформації [28, с.5].

Крім того, неправильно підібрана ілюстрація може істотно спотворити зміст написаного, призвести до двоякого тлумачення тексту або надати всьому тексту небажаної тональності.

Під час визначення помилок у процесі редагування ілюстрацій варто не забувати, що науково-популярні ілюстрації бувають реальні (фотографія, малюнок), формальні (утрироване передання дійсності, збільшення фрагмента), інфографіка, креслення, графік, схема, карта та монтаж. Художній редактор повинен чітко усвідомлювати значення ілюстрацій у науково-популярних виданнях та обережно ставитися до редагування їхніх сюжетів [29].

Розглянемо помилки, які можуть трапитися з вини редакторів на різних етапах редакційно-видавничої підготовки під час редагування зображального матеріалу:

- немало документальних фото, що пропонують для друку, мають вади, які в процесі редакторського опрацювання слід усувати (кадруванням або фотомонтажем) та обов'язково перевіряти їх на фактологічну достовірність: епоха, місце та техніка зйомки, національний типаж героїв, сцени побуту, вигляд та назви об'єктів;

- невідповідність заголовка матеріалу розміщеній під ним ілюстрації;

- невідповідність змісту текстівки зображенню на фото (особливо це стосується обкладинки, бо під час порушення єдності шрифтово-ілюстративного способу відтворення інформації формується груба помилка, коли на зображенні подається одна інформація, а в назві — інша);

- подання у друк фотографій низької якості або з проблемами з авторськими правами;

- креслення, перевантажені деталями, з недотриманими масштабами конструкції [26, с.279-289];

- розрив абзацу зображенням неприпустимий, крім того не рекомендується давати зображення врозріз на сторінці з кількох шпальт;

- розміщення зображень на вклейках і вкладках – небажане, тому що їх нелегко розмістити поблизу конкретного тексту (вони заважають читанню);

- надмірна близькість зображень до обрізів, особливо до зовнішнього бічного [28, с.18].

Поява таких помилок має насторожити редактора й посилити його увагу під час чергової зв'язки ілюстративного матеріалу, а також разом з художнім редактором зробити низку змін під час редакторської підготовки ілюстрацій.

Будь-які неточності, грубі помилки під час редагування ілюстративного матеріалу в науково-популярних виданнях негативно впливатимуть на імідж видавництва в цілому та репутацію редактора зокрема.

У науково-популярних виданнях редактору необхідно розрізняти такі типові помилки в редагуванні текстового матеріалу:

Фактичні

1. Перенасичення тексту фактичним матеріалом.
2. Незнання всієї повноти фактів, через що автор доходить хибних висновків – (закон достатньої підстави).
3. Тенденційний підхід до оцінки фактів; замовчування відомих автором фактів; подання факту-винятку як типового.
4. Не уніфікованість форм подачі фактичного матеріалу в межах одного тексту чи навіть у межах одного фрагмента тексту (імен та ініціалів, подання одного показника як абсолютної, а іншого як відносної величини тощо).
5. Спотворення фактів через неналежну їх перевірку, через брак сумлінності автора й редактора.
6. Відтворення факту «по пам'яті» зі зміщеннями, інтерференціями, не застереженими автором.
7. Наведення цифр, фактів, які нічого не говорять читачам (скажімо, автор не пояснює цифр, не зіставляє їх тощо).
8. Наведення неправильних аббревіатур, скорочень або незрозумілих читачеві (не розшифрованих).

9. Неврахування змін, що відбуваються у системі фактів (застаріла статистика, зміни в законах, у стані кадрів, в адміністративно-територіальному поділі тощо).

10. Незнання специфіки питання, про яке веде мову автор.

11. Мимовільні й умисні зміщення у фактичній основі під впливом психологічної напруги, афектів суб'єктивізму.

12. Фактичні помилки як результат поганої організації творчого процесу [11, с. 34].

Стилістична помилка — помилка в усному або писемному мовленні, що полягає у вживанні слів (словосполучень, речень), що не відповідають стилеві всього тексту.

Стилістичні

Існує кілька груп помилок. Перша — лексико-стилістичні помилки. Вони пов'язані з невиправданим вживанням жаргонізмів, діалектизмів, архаїзмів та інших маркованих слів. Наступна група помилок пов'язана з недостатнім володінням ресурсами мови. До таких помилок належать:

1. Недоречне повторення слова або однокореневих слів у вузькому контексті.

2. Вживання плеоназмів — словосполучень із зайвими смисловими компонентами.

3. Тавтологія — повторення однокореневих слів або сказаного іншими словами.

4. Багатослівність через використання універсальних слів.

5. Вживання мовних штампів.

6. Вживання слів-паразитів.

7. Недоречне вживання нелітературних слів.

8. Одноманітна побудова речень.

9. Відсутність образних засобів у тексті там, де вони необхідні.

Є також група помилок, які пов'язані з недостатньо розвиненим стилістичним чуттям. До таких помилок відносимо такі:

1. Недоречне використання епітетів, метафор, порівнянь та інших стилістичних прийомів.

2. Змішування лексики різних стилів.

3. Неблагозвучність, викликана надмірним скупченням голосних або приголосних.

4. Порухення загальної цілісності тексту.

5. Неправильний порядок слів [24].

Логічні

1. Підміна тези.

2. Зсув плану розповіді з однієї сфери в іншу.

3. Контактно-виразні суперечності в тексті як наслідок порушення закону суперечності.

4. Дистантно-виразні суперечності в тексті як наслідок порушення закону суперечності.

5. Контактно-імпліцитні суперечності в тексті як наслідок порушення закону суперечності.

6. Дистантно-імпліцитні суперечності в тексті як наслідок порушення закону суперечності.

7. Порушення причиново-наслідкового зв'язку в уривку тексту чи в тексті загалом.

8. Недостатня обґрунтованість тези належною кількістю аргументів.

9. Сплутування причини й умови.

10. Сплутування причини й наслідку.

11. Пропущення потрібної ланки в ланцюзі логічних розмірковувань.

12. Подання як істинної тези, істинність якої ще треба підтвердити аргументами.

13. Подання як однорівневих, однопланових, однорідних тих понять, які такими не є.

14. Наведення аргументів, які не підтверджують, а спростовують тезу.

15. Неналежне розмежування в тексті тези й аргументів.

16. Подання як однорівневих, однопланових, однорідних тих понять, зміст яких частково перетинається, обсяги значення яких частково збігаються [9, с.53-55].

Лексичні

1. Тавтологія (повтор однакових або спільнокореневих слів, речень і навіть абзаців). Повторюються слова в одному або сусідніх реченнях.

2. Вживання слів у невласливому їм значенні. Наприклад: «*Я рахую*» (замість «я вважаю»), «*вірне рішення*» (замість правильне рішення).

3. Кальки з інших мов (зокрема, російської). Наприклад: «*Він приймав участь у змаганнях*» (замість «брав участь»).

4. Багатослів'я, невмотивоване стилістично. Наприклад: «*У травні місяці відбулося повстання гетьмана...*» (замість «у травні відбулося...»).

5. Плеоназм — дублювання значення слів. Наприклад: «*Вона підняла свою руку*» (слово «свою» — зайве) [17].

Синтаксичні

1. Порушення в побудові словосполучень, пов'язаних підрядним зв'язком керування.

2. Неправильна побудова прийменникових конструкцій.

3. Неправильне сполучення іменника з числівником.

4. Тавтологічні словосполучення. Тавтологія — це повторення тих самих, спільнокореневих або близьких за значенням слів.

Синтаксичні помилки в побудові речень

1. Порушення в побудові речень із дієприслівниковим зворотом.

2. Неправильний порядок слів у реченні.

3. Недотримання смислового зв'язку між займенниками та тими словами, які вони замінюють.

4. Займенникове подвоєння підмета.

5. Вживання дієслів у неправильних часових і видових формах.

6. Невміння поділити складне речення на прості.

7. Хибне узгодження підмета й присудка.

8. Неправильна побудова речень з однорідними членами.
9. Неправильна побудова конструкцій з парними сполучниками [19].

Орфографічні

Орфографічні помилки стосуються неправильного написання слів. Це можуть бути помилки в літерному складі, пропуски або зайві букви. Наприклад, помилки типу «человік» замість «чоловік» або «буддю» замість «буду» значно впливають на сприйняття тексту і можуть змінити його значення.

Пунктуаційні

Пунктуація відіграє важливу роль у правильному розумінні тексту. Неправильно поставлена кома або пропуск знаку може повністю змінити зміст речення. Наприклад, «*страчувати не можна помилювати*». Різниця між «*страчувати, не можна помилювати*» та «*страчувати не можна, помилювати*» є суттєвою [22].

Композиційні помилки — порушення рубрикації тексту.

Композиційні

1. Порушення послідовності й пропорційності розташування складових частин.
2. Порушення норм оформлення сторінки.
3. Недотримання оформлення абзаців, нумерації, членування на частини, заголовків, підзаголовків, таблиць, покликань, літератури тощо [5].

2.5 Мовностилістичні особливості текстів науково-популярної літератури

Мовностилістичні особливості текстів науково-популярної літератури — це поєднання рис наукового стилю (точність, логічність, об'єктивність) і елементів публіцистики або художнього викладу, які забезпечують доступність, образність і привабливість для широкої аудиторії.

Виділяють такі основні особливості науково-популярного тексту:

1. Поєднання наукового та публіцистичного стилів.

Науковість: точна термінологія; чітка аргументація; логічна послідовність викладу.

Публіцистичність або художність: живе, емоційне мовлення; метафори, порівняння; риторичні запитання та звернення до читача.

2. Доступність і зрозумілість.

Простіше синтаксичне оформлення (коротші речення, менше віддієслівних конструкцій).

Уникання надміру складної лексики або пояснення її «звичайною» мовою.

Часте використання прикладів, аналогій із повсякденного життя.

3. Образність і виразність.

Широке застосування тропів (епітети, порівняння, метафори).

Емоційна насиченість (але в межах наукової коректності).

4. Структурна організованість.

Чітка композиція: вступ — виклад — висновок.

Поділ на розділи, підзаголовки, списки — для зручного сприйняття.

5. Інтертекстуальність і міждисциплінарність.

Посилання на: історичні факти; культурні явища; цитати вчених чи філософів.

Це збагачує текст і дає змогу читачеві «переплести» знання з різних галузей.

6. Орієнтація на читача.

Часто використовується друга особа однини або множини: *«Уявіть собі...»*, *«Ви, мабуть, чули...»*.

Запитання до читача, спонукання до роздумів.

Мова і стиль науково-популярного тексту

Виклад матеріалу в науково-популярній літературі наближений до нейтрального, оскільки читачеві пропонують лише спеціально відібрані факти, цікаві аспекти, фрагменти історичних реконструкцій. Форма викладу такої інформації повинна бути доступною для неспеціалістів, отже, відбір матеріалу, система доказів і прикладів, манера викладу інформації, а також мова і стиль

творів, що належать до науково-популярної літератури, дещо відрізняються від власне наукового тексту.

Особливості науково-популярного стилю порівняно з науковим відрізняються такі характерні риси:

Науковий стиль

1. Автор і читач однаково обізнані про предмет висловлювання.
2. Велика кількість загальнонаукової лексики і термінології, часто зі складними формулюваннями і доказами.
3. Нейтральний стиль.

Науково-популярний стиль

1. Автор позиціонується як фахівець, читач — як «неспеціаліст».
2. Терміни пояснені доступною для читача мовою, наведені основні результати без подробиць.
3. Присутня мовна експресія.

Науково-популярний стиль покликаний зробити оповідь про якесь наукове явище доступною для більш широкого кола читачів або слухачів («просто про складне»), тому він наближається за ступенем впливу до творів художнього і публіцистичного стилю [16].

2.6 Зв'язок ілюстрацій з текстом в науково-популярних виданнях

У 2014 році під час конференції «Державна політика книжкової сфери: новий шанс для України» була представлена статистика «Читання в Україні. Дослідження читацьких звичок та ставлення до читання», зроблена на замовлення «Форуму видавців» у рамках проекту «Book Platform». І з огляду на можливості ілюстративного матеріалу оптимістично звучали висновки соціологів про те, що в «обставинах, коли інформація більше не є дефіцитом, значення фізичного володіння книгою може трансформуватися із змістовного в символічне, натомість значення знань буде підвищуватися і, ймовірно, менше

ототожнюватися із книгою. Тобто рівень оформлення та матеріального втілення книги все більше впливатимуть на рішення її придбати» [12].

Минуло 10 років, і книговидавництво в Україні відроджується, а споживач купує книжки, у яких ілюстрації та текст органічно доповнюють одне одного.

Тому впевнено можна стверджувати, що під час оформлення науково-популярного видання одним із головних завдань редактора та художника є правильне поєднання ілюстрацій із текстом.

У науково-популярному виданні художник під час аналізу тексту має визначити тему тексту, тобто те, про що йде мова, словесне розкриття цієї теми, а також сполучене відношення між ними, яке буває ілюстрованим. Аналіз тексту спрямовує художника:

- правильно ілюструвати видання, тобто створити необхідні умови, що полегшують читачеві розуміння прочитаного, і правильно організувати свою роботу, наприклад скласти список головних тем, що повинні бути проілюстровані як головні;

- знайти побічні теми, що можуть бути розвинуті, доповнені наочними зображальними засобами;

- визначитися у виборі сюжетів та способів їх трактування, спираючись на зв'язок між темою та її словесним розкриттям [28, с.5].

Залежно від того, наскільки безпомилково художник передав у зображенні зміст тексту та зміст наукового поняття, тобто яку форму зображення зміг художник обрати у виданні, визначатиметься наочність та інформативність науково-популярних ілюстрацій в науково-популярних виданнях.

Під час передачі змісту в науково-популярних виданнях вважається, що розгляд ілюстрацій буде відбуватися у визначеному порядку стосовно тексту. Тому для цього необхідно з'ясувати роль кожного зображення й спосіб сполучення з текстом. Розрізняють три групи зображень:

1. Зображення, що є невід'ємною частиною змісту, тобто перебувають у безпосередньому значеннєвому і конструктивному зв'язку з основним текстом видання — зв'язані зображення. Зв'язок цих зображень із текстом, як правило,

здійснюється за допомогою посилання, яке доповнюється великим описом, що безпосередньо стосується зображення; при цьому зв'язок із текстом посилюється. Зв'язок можливий і за відсутності посилання. За обсягом такі зображення можуть навіть переважати у виданні текстову частину: зміст видання може бути таким, що зображення стають основним текстом, а текст — коментарем до них.

2. Зображення як додатки, доповнення до основного словесного тексту — незв'язані.

3. Зображення, що посідають проміжне становище між першою та другою групами, — примітки. Вхід їх у ланцюг послідовного читання невизначений, тому вивчати їх відразу після появи посилання необов'язково [28, с.17].

Розробляючи різні шляхи руху перегляду матеріалів у книзі читачем, художник структурно організовує видання та вичленовує ідейну та сюжетно-тематичну інформацію.

У науково-популярних книжках можливі такі схеми руху виданням:

- послідовно;
- від тексту до малюнка або навпаки, від малюнка до тексту;
- від малюнка до текстовки, потім – до тексту;
- від основного тексту до додаткового тексту і до малюнка;
- від колонтитула до окремої частини тексту [28, с.7].

Крім того, під час зв'язку ілюстрацій з текстом треба пам'ятати, що із засобів активного представлення інформації частину тексту можна замінити таблицями, тому що читач за невеликий проміжок часу легко їх сприймає та засвоює. Водночас редакторів варто не перенасичувати ілюстративним матеріалом видання (однотипними графіками, схемами, таблицями), бо це може ускладнити сприйняття тексту та відволікти читача.

Одним із відомих редакторам фактів є той, що в науково-популярних виданнях велика кількість текстового матеріалу небажана. При збільшенні текстового наповнення книги збільшується і кількість ілюстрацій, обсяг і формат видання, що для малопідготовленого читача буде важким для

сприйняття та засвоєння і, як наслідок, цим виданням потенційні читачі не будуть користуватися.

У дослідженнях М. О. Мажуги та В. Ф. Челомбітька виявлені такі факти:

- людина сприймає візуальну інформацію в 60 000 разів швидше порівняно з текстом. 90 % інформації людина сприймає через зір;
- на 17 % вище продуктивність людини, що працює з візуальною інформацією. На 4,5 % краще згадуються деталі візуальної інформації;
- майже половина нейронів головного мозку людини задіяна в обробці візуальної інформації. 70 % сенсорних рецепторів знаходяться в очах;
- людина запам'ятовує 10 % інформації, яку чує. Вона пам'ятає 20 % прочитаного. Люди запам'ятовують 80 % того, що бачать і роблять;
- візуальний контент на 80 % збільшує мотивацію [14, с.112].

Отже, можна зробити висновки, що візуальна інформація надає змогу читачеві повноцінно й продуктивно сприймати та засвоювати новий матеріал. Тому під час поєднання ілюстрацій з текстом в науково-популярному виданні необхідно дотримуватися рекомендацій та розміщати умовно 20–60 % зображального матеріалу, не нехтувати змістовою частиною, якій належить провідна роль, а також приділити час для обґрунтування та систематизації підходу до використання ілюстрацій.

Висновки до розділу 2

У науково-популярних виданнях одним із завдань редакторів і художників є зв'язок ілюстрацій з текстом. У процесі аналізу тексту вони мають визначити тему тексту й правильно ілюструвати видання, тобто створити необхідні умови, що полегшують читачеві розуміння прочитаного і правильно організовують свою роботу, наприклад скласти список головних тем, що повинні бути проілюстровані як головні, і знайти побічні теми, що можуть бути розвинуті, доповнені наочними зображальними засобами, а також визначитися у виборі сюжетів і способів їх трактування, спираючись на сполучені відношення між темою та її словесним розкриттям.

Різноманітні науково-популярні ілюстрації, які згруповані продумано редактором і художнім редактором, можуть пояснити незрозуміле в тексті.

Тому впевнено можна стверджувати, що при оформленні науково-популярного видання одним із головних завдань редактора та художника є правильне поєднання ілюстрацій з текстом.

Редактор зобов'язаний слідкувати за тим, щоб нетекстові засоби органічно вписувались у словесний текст твору й були з ним безпосередньо пов'язані, бо саме це є першоджерелом допущення типових помилок у процесі редагування ілюстративного матеріалу.

Також важливо дотримуватися мовностилістичної єдності, уникати поширених фактичних, лексичних, синтаксичних і композиційних помилок у науково-популярних виданнях, що можуть знизити якість тексту й ускладнювати його сприйняття.

Ефективне науково-популярне видання — результат ретельної співпраці редактора, автора й художника, які створюють простір, де текст і зображення працюють як єдине ціле, сприяючи точному, доступному та привабливому викладенню знань.

РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ ЕТАПИ РОБОТИ РЕДАКТОРА НАД ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНИМ ОФОРМЛЕННЯМ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ

3.1 Оцінка редактором ілюстрацій на початку художньо-технічного оформлення в науково-популярних виданнях

Редактор виконує різноманітні види роботи — від організаційно-управлінської до літературно-творчої.

Під час ознайомлення з редакційно-видавничим процесом цікавою є насамперед робота редактора й інших працівників видавництва, пов'язана з підготовкою та поліграфічним виконанням конкретного видавничого продукту. Для такої роботи необхідне засвоєння цілого комплексу знань, умінь та навичок, без яких неможливо випускати досконалі за змістом та зовнішньою конструкцією конкурентоздатні видання [7, с.161].

Але основною фігурою, як і раніше, залишається редактор, мета й завдання якого не змінилися. Саме він здійснює та організовує роботу над авторським оригіналом з метою поліпшення його в літературному, мовному, професійному, науковому, соціальному аспектах — здійснює процес редагування; працює над удосконаленням структури, композиції, стилю, усуває смислові, логічні, стилістичні, граматичні та інші хиби й вади, перевіряє достовірність фактів, наведених в авторському оригіналі, послідовність викладу матеріалу, точність визначень і формулювань.

Редагування — процес творчий, і кожний новий авторський оригінал науково-популярного видання потребує нових редакторських підходів, нових ідей. Редактор працює в безпосередній взаємодії з автором, погоджуючи й контролюючи всі види правок на всіх робочих етапах, бо бере до уваги всі авторські побажання [30, с.61].

У наш час майже неможливо уявити видання, що не містить ілюстративного матеріалу. І саме в науково-популярному виданні використовують усі відомі засоби відображення змісту: текст, формули, таблиці, ілюстрації. Редактор зобов'язаний слідкувати за тим, щоб нетекстові засоби органічно вписувались у словесний текст твору й були з ним безпосередньо пов'язані. Майстерна їх обробка є одним із найважливіших показників культури видання [23, с.75].

Привабливий зовнішній вигляд видання, зручність користування, зорієнтованість на певну аудиторію сприяють підвищенню інтересу до науково-популярного видання, змісту якого читач ще не знає. Тож на цьому етапі художній редактор спільно з автором і редактором вирішують питання, пов'язані з розміром, характером, кількістю та розміщенням ілюстрацій, оформленням видання (обкладинка, суперобкладинка, титул, авантитул, форзац, фронтиспис, шмуцтитули). Саме ілюстрація покликана допомогти читачеві краще зрозуміти текст, доповнити його, передати те, що в текстовій формі неможливо або складно [30, с.62].

Художнє редагування сучасних науково-популярних видань полягає в тому, що редактор і художник спільно перетворюють текст на потрібні ілюстрації. А це досягається за рахунок чіткого розмежування зображень, що мають документальну цінність та повинні бути без змін подані у виданні (документальні фотографії, зображення, що мають історичну цінність), і зображень, що не мають документального характеру (схеми, креслення, малюнки). В іншому випадку необхідно оцінити, наскільки вони виразні та точні, і якщо зображення не мають достатньої наочності, не відповідають вимогам графічної грамотності, їх потрібно або прибрати або зробити знову [28, с.15].

Оцінюючи ілюстрації у сучасних науково-популярних виданнях, редактор повинен звертати увагу на:

- відповідність ілюстрацій посиланням у тексті;

- ілюстрації, що пояснюють важкі для розуміння тексти (невідомі читачу предмети, об'єкти, явища; пристрій або наукове поняття);
- ілюстрації, які повинні акцентувати ключові місця твору;
- ілюстрації, що доповнюють текст, який розширює наукову інформацію;
- ілюстрації допоміжного плану, які зорозово відтворюють послідовність викладу, формулюють висновок;
- ілюстрації (окремі), які зацікавлюють або створюють паузи в процесі тривалого читання. Можливі навіть гумористичні малюнки.

Жодне зображення у виданні не повинне сприйматися саме по собі, а лише у взаємодії з іншими зображеннями. І чим ця взаємодія продуманіша, логічніша і ближча до тексту, тим ясніше читач сприймає весь наочний матеріал навіть без текстових пояснень [28, с.16].

3.2 Структура та довідковий апарат науково-популярних видань

Згідно з ДСТУ 8344:2015 апарат видання має дві основні складові: довідково-допоміжний апарат та науково-допоміжний апарат.

Довідково-допоміжний апарат являє собою додаткові тексти, що включаються до видання з метою створення зручних умов для користування книгою. До довідково-допоміжного апарату видання належать:

- зміст — базовий елемент тексту, який переглядають під час першого знайомства з виданням. Він дає читачеві загальне уявлення, про що буде йтися в книзі, і спрощує пошук потрібної інформації в тексті;
- колонцифри — порядкові номери сторінок видання;
- колонтитули — заголовкові дані до тексту, вміщеного на сторінці, і винесені за основний текст;
- титульний аркуш — початкові сторінки книжкового видання, на яких розташована частина його вихідних відомостей (прізвище автора, назва, місце і час видання, марка видавництва, серії, номер тощо);

- шмуцтитул — окрема сторінка, на якій розташовують заголовок наступного розділу або частини книги й ілюстрацію тощо;

- фронтиспис — малюнок, що відображає основну ідею видання або портрет автора та розміщується на одному розвороті з титульною сторінкою;

- випускні дані — частина вихідних відомостей, які розміщуються на останній сторінці видання та містять інформацію про дату підписання до друку, формат паперу, спосіб друку, обсяг видання, тираж, назву та місце знаходження видавця.

Науково-допоміжний апарат являє собою додаткові тексти, що включаються до видання з метою кращого розуміння змісту. До науково-допоміжного апарату видання належать:

- вступна стаття — самостійний твір на початку видання, у якому можуть надаватися відомості про творчість автора та розкриватися ознайомчі факти з історією книги;

- передмова автора, редактора, видавця — це попередній текст, що розміщується перед основним текстом і написаний для того, щоб підготувати читача до сприйняття його змісту, а також надати поради, на що слід звернути увагу, вивчаючи книгу;

- післямова — тлумачення твору в цілому і тих місць, які можуть бути незрозумілими читачам;

- примітки — текстові додатки, які дають короткі відомості про значення термінів тощо [3].

- бібліографічні посилання — сукупність бібліографічних відомостей про цитування або згадування в тексті видання іншого документа, що допомагає читачам розібратися в складнощах змісту тексту [1, с.2].

У процесі художньо-технічного оформлення науково-популярного видання редактору необхідно дотримуватися всіх елементів структури та довідкового апарату. Це допоможе читачу легше орієнтуватися в книзі та швидше засвоювати матеріал.

Правильно укладені елементи структури науково-популярного видання набувають активності, визначають черговість перегляду матеріалів, забезпечують зручність читання, яка пов'язана з гарнітурою і кеглем шрифту, довжиною рядка, розміром пробілів, кольором шрифту і паперу, фактурою паперу, що, у свою чергу, повинно бути заплановано технічним редактором. З позицій зручності читання ідеальним варіантом шрифтового рішення є складання як основного, так і додаткових текстів єдиним за малюнком і кеглем шрифтом.

Для оповідального характеру викладу і послідовного читання науково-популярних видань достатньо одного-двох рівнів заголовків. Великий обсяг текстового матеріалу небажаний.

3.3 Верстка ілюстративного матеріалу в науково-популярних виданнях

У науково-популярних виданнях верстка ілюстративного матеріалу здійснюється за допомогою персональних комп'ютерів, що дає змогу компонувати сторінки, заголовки, рубрики та візуальні матеріали. Важливо, щоб усі елементи відповідали стилю й логіці видання, з урахуванням принципів гармонії, контрасту й зорового балансу. Ілюстрації можуть розташовуватися симетрично або асиметрично, залежно від концепції оформлення [13, с.168].

У практиці видавничої справи використовують кілька типів верстки ілюстрацій:

1. Відкрита верстка — ілюстрації розміщуються угорі або внизу сторінки та обрамлені текстом з одного чи двох боків залежно від способу компонування.

2. Закрита верстка — ілюстрації розташовуються усередині тексту та обрамлені текстом з двох чи трьох боків.

3. Глуха верстка — ілюстрації повністю інтегруються в суцільний текст та обрамляються ним з чотирьох боків.

4. Верстка на полях — ілюстрації малого формату, які розміщуються на полях, не стикаючись із текстом. Верстка з виходом на поля буває відкритою або закритою. Можливі варіанти з частковим виходом за обріз («під обрізку»), а також повносторінкові («сторінкові») чи розворотні, коли ілюстрація охоплює суміжні сторінки [20, с.16-17].

Джерела зображень для верстки різноманітні: від сканованих матеріалів і цифрових фотографій до векторних або графічних малюнків, створених на комп'ютері.

Найбільш універсальним, але і найвимогливішим у підготовці є процес сканування, що потребує знань у сфері кольоровідтворення та графічних форматів.

Формати файлів і системи кольорів

Для векторної графіки використовують формати:

1. EPS (Encapsulated PostScript), який підтримується більшістю програм верстки й графічного редагування. Він створений фірмою Adobe як вихідний формат для друкування графічних зображень. Використовується для експортування файлів кольороподілених оригіналів зображень СМΥК з однієї програми в іншу.

2. WMF (Windows Metafile), який підтримують усі програми Windows, що дозволяє імпортувати зображення з будь-якої програми Windows у будь-яку іншу програму. Проте він менш придатний для високоякісного друку через обмеженість у відображенні кольорів.

Для растрових зображень найчастіше використовують формат TIFF (Tagged Image File Format), який сумісний із більшістю графічних редакторів і зберігає високу якість зображення у форматах RGB і СМΥК.

У контексті поліграфії ключовими є дві колірні системи:

RGB — адитивна модель, яка базується на змішуванні червоного, зеленого та синього кольорів. Застосовується для відображення кольорів на екранах моніторів і сканерах.

СМΥК — субтрактивна або поглинальна модель, де використовуються чорний (Key), , блакитний (Cyan), пурпурний (Magenta) та жовтий (Yellow) кольори. Саме цю модель застосовують для офсетного друку з точним розподілом кольорів.

Процес кольороподілу — перехід RGB до СМΥК, який дозволяє адаптувати цифрове зображення до вимог друку. Цей процес враховує багато параметрів: тип фарб, щільність точок, генерацію чорного кольору.

Крім стандартних кольорів, у видавництві також застосовують спеціальні (spot) кольори, серед яких особливо популярна система PANTONE. Вона дозволяє досягти точного відповідника кольору завдяки цифровому коду фарби, що важливо, наприклад, для друку золотих чи срібних елементів.

Щоб відображення кольору на екрані було максимально наближене до друкованого результату, необхідне калібрування монітору. Воно виконується програмно або з використанням зовнішнього сенсора, що забезпечує точне налаштування кольоропередачі в програмах, таких як Adobe PhotoShop [4, с.75-78].

Висновки до розділу 3

Крім художньо-технічної складової, важливу роль у науково-популярних виданнях відіграє структура та довідковий апарат, які допомагають читачеві орієнтуватися в матеріалі. До довідково-допоміжного апарату належать зміст, колонцифри, колонтитули, титульний аркуш, шмуцтитул, фронтиспис та випускні дані, які забезпечують комфорт користування книгою. Науково-допоміжний апарат виконує важливу роль у сприйнятті змісту видання та складається зі вступної статті, передмови автора, редактора або видавця, післямови, приміток та бібліографічних посилань.

Верстка ілюстративного матеріалу науково-популярного видання потребує дотримання принципів зорового балансу, стилістичної цілісності й технічної точності. У сучасній видавничій практиці застосовуються різні типи верстки (відкрита, замкнута, глуха та на полях), а також графічні формати (TIFF, EPS, WMF) та колірні моделі (RGB, СМΥК, PANTONE). Грамотне поєднання

векторної та растрової графіки, правильне калібрування моніторів та професійний кольороподіл — важливе для досягнення якісного поліграфічного результату.

Таким чином у створенні науково-популярного видання кожна складова — від редакційної підготовки тексту до технічної реалізації ілюстративного матеріалу — відіграє свою незамінну роль. Вдале поєднання функціонального довідкового апарату, продуманої структури та візуального оформлення не лише полегшує сприйняття інформації, а й формує цілісне естетичне враження від видання. Саме комплексний підхід до підготовки таких книг забезпечує їхню доступність, наукову цінність і популярність серед широкого кола читачів.

Успішне поєднання всіх перелічених елементів не лише сприяє розумінню та засвоєнню матеріалу, а й підвищує довіру до джерела інформації. У добу інформаційного перенасичення саме структурована, якісно оформлена та візуально зрозуміла книга має більше шансів бути поміченою, прочитаною та рекомендованою іншим.

РОЗДІЛ 4 ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЄКТУ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ДОВІДНИКА ПРО ФОТО

4.1 Загальна характеристика концепції проєкту

На початку створення концепції майбутнього проєкту була проаналізована і опрацьована інформація про стан книговидання в Україні в 2024 році, а саме які процеси створення, видавництва, редагування, друку, розповсюдження та продажу книг актуальні на цей момент. Також було проаналізоване виробництво та поширення письмових творів у різних форматах, зокрема традиційні паперові книги, електронні та аудіокниги.

Після дослідження різних напрямків книговидання та ознайомлення з оцінкою Українського інституту книги, в якій зазначається, що популярною цього року була не лише художня проза, а й вірші та науково-популярні й публіцистичні видання, було ухвалене рішення обрати оформлення майбутнього проєкту науково-популярного довідника про види фотографій [15].

Довідник — це такий вид літератури, який є основним джерелом знань та інформації, що допомагає підвищити рівень освіти, та є засобом поглиблення самоосвіти, а також допомагає розширити культурний, мистецький, історичний та інші світогляди людей. Видання довідників сприяє розвитку мовленнєвих навичок, наукової культури та розвитку мови, розширенню словникового запасу та підвищенню грамотності.

Для вибору актуальної та затребуваної теми довідника проведено спостереження за людьми різного статусу і віку, а також проаналізовані соціальні мережі культурних діячів, політиків, науковців, митців та рандомних користувачів тощо для розуміння того, що найбільше їх цікавить та об'єднує. Встановлено, що об'єднує всіх цих різних людей бажання поділитися якоюсь подією або закріпити свою думку за допомогою фотографії. Також, розглядаючи книги, газети, журнали, календарі, листівки, постери, флаєри, ознайомчі буклети, презентації до різних проєктів та банери рекламних щитів, майже

всюди можна побачити фотографію. Тому темою майбутнього довідника визначено фотографію, а саме види фотографії.

Розуміючи потреби книжкового ринку та запит читачів різного статусу і віку, ми вирішили створити науково-популярний довідник, що легко і доступно пояснить складні поняття, доповнивши їх ілюстративними прикладами.

Довідники на тему фотографії популярні серед читацької аудиторії, але їхня інформативність сповна нерозкрита. Скажімо, довідників про те, як влаштований фотоапарат і як ним користуватися, на полицях книгарень можна знайти в достатній кількості, а довідників про те, які бувають види фотографій та їх приклади, на жаль, немає, незважаючи на те, що на цю літературу є попит серед читачів-неспеціалістів, фотографів-початківців, фотографів, викладачів.

Зважаючи на те, що у процесі створення довідника ставилася мета викликати увагу читача й спонукати його прочитати книгу, а також стимулювати творчість та стати джерелом натхнення для особистостей у фотографічній царині та як мінімум розвинути інтелектуальне зростання, було проведено багато підготовчої роботи.

Одна із ключових ідей цього довідника — показати читачу на прикладах українських фотографів, фотографів-початківців та фотографів-аматорів, що фотографія — це насправді легко, цікаво та творчо. А всі поняття, які описані в довіднику, можна запам'ятати та втілити у свої фотозадуми.

Довідник про види фотографій може позитивно вплинути на заохочення майбутніх фотографів до вступу в навчальні заклади за освітньо-професійною програмою «Художнє фотографування» або записатися на курси «Основи фотографії» чи як мінімум розширити знання з фотографії.

Цей довідник планується випустити невеликим накладом в паперовому варіанті як авторське видання за рахунок автора (автор сплачує всі видавничі витрати й сам забезпечує розповсюдження накладу: віддає наклад довідника книгопродавцеві або через інші канали).

4.2 Особливості художньо-технічного оформлення проєкту

Науково-популярними виданнями прийнято називати такі видання, в яких різноманітна інформація наукового або прикладного характеру розміщена в зручному для швидкого пошуку порядку та не призначена для суцільного читання [25]. Відповідно було розроблено таку структуру видання, яка відповідає типовій схемі довідника: зміст, вступ (передмова), основний текст.

Зміст розміщений на початку довідника, бо це одразу орієнтує читача в пошуку потрібної теми. Заголовки змісту точно відтворюють такі ж заголовки, які подані в тексті. Вони не скорочені та не подані аббревіатурою.

Вступ або передмова — обов'язкові для цього виду видання, в них коротко зазначено актуальність видання, сформульовані основні науково-популярні тези для тих, хто буде досліджувати надалі тему видів фотографії, і висловлена подяка фотографам, чиї фотографії були використані як ілюстративний матеріал, а також надані поради щодо самостійного ознайомлення з довідником.

Під час формування основного тексту приділена значна увага системі рубрикації. У довіднику можна побачити звичайну попередню рубрикацію (план), яка охоплює лише рівень розділів і створена до написання основного тексту. Рубрики є тематичними та за місцем розташування щодо основного тексту є перериваючими, бо відділяють одну композиційну одиницю від іншої та викликають паузу під час сприйняття.

Щоб цього досягти, були:

- використані лаконічні однозначні заголовки збільшеним відносно основного тексту кеглем і жирним накресленням;
- обрано літерну систему нумерації кириличними літерами, а сам зміст складений за алфавітним порядком;
- за видом нумерації рубрики обраний лінійний літерний вид, оскільки всім композиційним одиницям згідно з їх місцем розташування був присвоєний зростаючий алфавітний порядковий номер;

- обрано такий вид рубрики, як розділ, у якому застосований єдиний стиль подання тексту.

Структурною одиницею довідника є довідкова стаття, яка чітко і конкретно дає відповідь на винесене в заголовок словосполучення. Така стаття має прикладний характер і практичну спрямованість.

Одним із важливих завдань роботи над текстом довідника було передати певну систему знань, щоб у читача активізувався творчий потенціал, і сприяти формуванню особистісних начал. Досягнути цього вдалося, лише ґрунтуючись на таких критеріях, як системність викладу, науковість, цілісність, повнота, логічність, доступність.

Для гармонійного поєднання форми і змісту довідника обраний логічний метод викладу матеріалу, тобто послідовне членування матеріалу на смислові фрагменти.

Окремої уваги заслуговує редагування тексту довідника. Він лаконічний і конкретний та точний за змістом.

Оскільки тема довідника про види фотографії, то домінують в ньому саме фотографії, виконані у кольоровій гамі, в чорно-білій українськими фотографами, фотографами-початківцями і фотографами-аматорами, та наявний невеликий текстовий матеріал про ці види фотографій. Відповідно концепція довідника визначена у взаємозв'язку ілюстративного та текстового матеріалу. Для отримання потрібних фотографій для рубрик за змістом довідника проведена пошукова робота в мережі інтернет та задіяні особисті знайомства з фотографами. Також був отриманий дозвіл на використання і публікування фотографій, щоб не порушувати закон про авторське право.

У процесі визначення місця розташування ілюстрацій максимально притримувалися прив'язки ілюстрації до тексту. У цьому довіднику саме фотографії конкретизують і поглиблюють зміст тексту, тому їхнє місце доречне на сторінках основного змісту. В довіднику фотографії розташовані на правому або лівому розвороті залежно від того, де міститься основний текст розділу, і

мають прописані на межі нижнього поля меншим шрифтом прізвище та ініціали фотографа, якому належать ці фотографії.

Також велику увагу приділено титульній сторінці довідника — першій сторінці видання, яка слугує для початкового знайомства читача з виданням, тому на ній зафіксовано відомості, які її характеризують:

- відомості про автора (прізвище та ініціали);
- заголовок, що характеризує тему;
- назва видавництва;
- рік видання;
- ілюстративний матеріал.

Інформація про автора довідника, а саме ініціали та прізвище автора, прописані на межі верхнього поля, а місце і рік видання — на межі нижнього поля меншим шрифтом. Назва довідника прописана великими буквами.

Ілюстративний матеріал (фотографія), який є частиною розкриття назви довідника, розташовується на титульній сторінці (на всю ширину сторінки) між інформацією про автора довідника і назвою довідника.

Після аналізу плану роботи, точніше внутрішньої побудови складових частин довідника — вступної, основної та завершальної, почалося вивчення та вдосконалення структури майбутнього науково-популярного видання, довідника про види фотографій.

Структура поліпшувалася таким чином:

- дотриманням однакового співвідношення обсягу структурних складових тексту (параграфів);
- виокремленням головного і другорядного у змісті;
- забезпеченням чіткої логіки викладу змісту та ілюстрацій;
- виявленням і ліквідуванням повторення абзаців, написаних не за темою довідника;
- написанням самостійних висновків.

Після закінчення оформлення електронного макета довідника було проведене ще одне контрольне художньо-технічне редагування для усунення помилок, які були пропущені в процесі.

Найголовніший процес підготовки довідника мав такий вигляд: підготовка (редагування, коректура) тексту, макетування, підготовка ілюстрацій, верстання, виготовлення оригінал-макета. Більшість з цих етапів відбувалися паралельно.

4.3 Просування та способи розповсюдження видання на ринку

Україна переживає період змін і адаптації до нових умов, включаючи цифрову трансформацію та зміни в читацьких преференціях. Оцінка книжкового ринку, за даними Українського інституту книги, станом на лютий 2024 року має такі показники:

- видавці (представлені в книжковій торгівлі) ~ 300;
- роздрібні продавці (книгарні та точки продажу) ~ 600;
- інтернет-продавці ~ 50;
- річний обсяг ринку ~ 2-3 млрд грн [25].

Відповідно до цієї інформації ще на етапі розробки концепції проекту почалося планування майбутньої реалізації друкованого довідника. Оскільки розповсюдження накладу виготовленого видання — це складний і тривалий процес, був заздалегідь складений перелік варіантів, де можна розповсюдити довідник.

Довідник планується розповсюджувати декількома способами:

- торгівля;
- передплата.

Безпосередній продаж довідника планується здійснювати через:

- книжкові магазини («Буква», «Книгарня Є», «Книголенд», «Сенс» та інші), заздалегідь обговоривши з ними умови співпраці та підписавши відповідний двосторонній договір;

- спеціалізовані книжкові відділи в супермаркетах («Ашан», «Метро», «Фора» та інші), заздалегідь обговоривши з ними умови співпраці та підписавши двосторонній договір;

- спеціалізовані книжкові ярмарки («Книжковий арсенал», «Книжкова країна на ВДНГ» та інші). Дієвий спосіб заявити про свою книгу – це презентувати її на книжкових ярмарках;

- приватні інтернет-магазини та сайти видавництв. Цей варіант є найбільш перспективним, оскільки дає змогу купувати довідник безпосередньо у виробника. Основними перевагами є: нижча вартість видання та отримання відгуків інших читачів про книгу одразу на сайті видання в рубриці «залишити відгук про книгу»;

- івенти, присвячені новим течіям у фотографії;

- приватні фотошколи. Для наочності, щоб студенти могли ознайомитися з різноманітними видами жанрів і за потреби користуватися цим довідником на постійній основі;

- соціальні мережі, наприклад TikTok, в якій існує окремий напрям BookTok, присвячений популяризації книг;

- співпраця з книжковими блогерами, яким надсилається один екземпляр довідника для ознайомлення. У разі схвалення з боку блогера здійснюється створення короткого відеоролика, який розміщується на платформах на зразок YouTube або TikTok та містить узагальнену інформацію про довідник і його структурні елементи;

- книжковий ринок біля станції метро «Почайна» в місті Києві. Один із найбільших і найпопулярніших книжкових ринків завдяки широкому асортименту продукції та поміркованим цінам. Планується обговорити з кожним співвласником торговельного місця умови співпраці.

Соціальною складовою цього проєкту є безкоштовне розповсюдження довідника серед бібліотек Києва. Це заплановано, щоб залучати населення підвищувати рівень освіти у сфері фотографування та спонукати їх віднайти себе в цій царині.

Також важливою частиною видання є маркетинг та реклама, які спрямовані на просування та реалізацію. Рекламу на першому етапі планується розміщати в соціальних мережах на приватних засадах.

Висновки до розділу 4

Українське книговидання перебуває на шляху сталого розвитку, пройшовши певний шлях у напрямку сучасності та цифровізації. Позитивний прогрес помітний як у появі нових жанрів видань, так і у форматі їх продажу.

Під час планування майбутньої концепції проєкту були враховані тенденції книжкового ринку та запитувані споживачами жанри книг. Обраний жанр представлений у довідниковому виданні, а темою визначено напрям фотографії, а саме «Види фотографії». Головною концепцією і водночас відмінною рисою цього довідника від тих, які є на українському ринку, є та, що він не буде перевантажений описом технічної складової особливостей фотоапарату, а описуватиме наявні види фотографій і надаватиме рекомендації, як їх зробити. Такий підхід буде легко сприйматися читачем і спонукатиме його до розгляду фотографії як професії.

Під час художньо-технічного оформлення проєкту довідника особлива увага була звернена на розроблення і поліпшення його структури та змісту, який для орієнтування читача у темах розміщений на початку довідника; вступу, який є необхідним для наголошування потрібності видання; основному тексту, науково-популярного стилю і оформленню титульної сторінки. Крім того, спираючись на загальні знання у видавничій справі та редактурі і керуючись їх правилами, ми сформували систему рубрикації та підібрали відповідні шрифти, виконали редагування та коректуру тексту, підібрали кольорову гамму, а також коректне оформлення ілюстрацій для їх зв'язку з текстом. На завершальному етапі оформлення електронного макета довідника було здійснене повторне художньо-технічне редагування для виявлення та виправлення помилок, які могли бути випадково допущені на попередніх етапах.

Характерною особливістю художньо-технічного оформлення довідника про фотографію стало паралельне виконання двох основних складових — це пошук і відбір потрібного ілюстративного матеріалу, а саме фотографій українських фотографів, і самостійне написання текстової складової.

Зазначимо, що одними з дієвих способів популяризації довідника про види фотографії є створення подій, присвячених фотографії, зустрічі зі студентами коледжів, науково-популярні медіа в мережі Інтернет та соціальні медіа. Основними каналами продажу довідника розглядаються мережі книжкових магазинів, книжкові відділи у супермаркетах, книжкові ярмарки та книжкові ринки.

ВИСНОВКИ

Упродовж усього дослідження вивчено роботу редактора над втіленням концепції науково-популярного довідника. Зокрема:

- проаналізована типологічна характеристика науково-популярних видань, яку розрізняють за такими параметрами: знакова природа інформації, спосіб виготовлення видань, періодичність виходу, матеріальна конструкція, склад основного тексту, мовна ознака, аналітико-синтетичне перероблення інформації видання, обсяг поданої інформації;

- досліджена внутрішня та зовнішня структура й довідковий апарат науково-популярних видань;

- охарактеризовані такі найпоширеніші види ілюстрацій у науково-популярних виданнях, як графічні зображення (малюнок, креслення, схема, діаграма, карта, фотографія, портрет);

- показано, що науково-популярні ілюстрації виконують пізнавальну, навчально-освітню та інформаційно-ознайомчу функцію та створюють у читача емоційне налаштування на сприйняття змісту;

- розглянуті найпоширеніші стилі (медично-науковий, природознавчий, цифровий та інфографіка) і жанри (концептуальний і портретний) ілюстрацій у науково-популярних виданнях;

- проаналізовано, що для полегшення читачеві розуміння прочитаного і пояснення незрозумілого в науково-популярних виданнях необхідно встановити зв'язок ілюстрацій з текстом;

- наведена характеристика типових помилок, які можуть трапитися з вини редакторів на різних етапах редакційно-видавничої підготовки під час редагування тексту та зображального матеріалу;

- досліджена верстка ілюстративного матеріалу в науково-популярних виданнях.

Під час роботи над проєктом розроблені практичні рекомендації з редакторської підготовки і художньо-технічного оформлення науково-популярних видань на прикладі довідника про види фотографії. Крім того, складено перелік варіантів просування та розповсюдження видання на ринку.

Поставлену мету дослідження досягнуто в повному обсязі. Отримані результати можуть стати основою для подальших розробок науково-популярних видань, а проведений теоретичний аналіз проблематики дослідження може бути використаний як навчально-методичний або додатковий матеріал для складання навчальних курсів зі специфіки ілюстрування науково-популярних видань у фахових закладах передвищої освіти, де викладається видавнича справа та редагування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Чинний з 2016.07.01. IV, 23 с. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/apirantam/bibliohraf_po_sylannia.pdf (дата звернення: 08.04.2025).
2. ДСТУ 3017:2015 Інформація і документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. На заміну 3017-95; Чинний з 2016.07.01. IV, 38 с. URL: https://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/dstu_3017_2015.pdf (дата звернення: 03.04.2025).
3. ДСТУ 8344:2015. Інформація та документація. Видання. Основні елементи. Терміни та визначення понять. Вперше (зі скасуванням ДСТУ 3018-95); чинний від 2017-07-01. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%90%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82%20%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F> (дата звернення: 07.04.2025).
4. Власюк А. І. Основи редагування, коректури та верстки технічних текстів. URL: https://www.duikt.edu.ua/uploads/l_1959_67369235.pdf (дата звернення: 22.04.2025).
5. Герман В. Формування критичного мислення майбутніх учителів під час вивчення курсу «Типологія помилок». URL: <https://medialiteracy.org.ua/formuvannya-krytychnogo-myslennya-majbutnih-uchyteliv-pid-chas-vyvchennya-kursu-typologiya-pomylok/> (дата звернення: 14.04.2025).
6. Головка М. П. Товарознавство книги: навч. Посібник. Х.: ХДУХТ, 2015. 69 с.
7. Григорова З. В., Киричок П. О., Ткаченко В. П., Чеботарьова І. Б. Енциклопедія видавничої справи: Навч. посібник. Х.: ХНУРЕ, 2008. 161 с. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/209d2858-7dac-4716-8220-042347259f1d/content> (дата звернення: 16.04.2025).

8. Йордан Г. М. Композиційно-графічні особливості українських науково-популярних видань // Регіональна журналістика: реалії, виклики, перспективи : матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, 15 квітня 2021 року). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. С. 102-107. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/22757> (дата звернення: 08.04.2025).

9. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації: Навчальний посібник. 2-ге вид., випр. і доп. Львів: ПАІС, 2009. 432 с.

10. Крайнікова Т. С. Культура видання: основоположні поняття, типологія видань, вимоги стандартів : навчальний посібник. Київ: Інститут журналістики, 2021. 156 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/379607254_Kultura_vidanna_osnovopolozni_ponatta_tipologia_vidan_vimogi_standartiv (дата звернення: 02.04.2025).

11. Куляс П. П. Типологія помилок : підручник-монографія / П. П. Куляс ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 464 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Ins%20hi72/0052984.pdf> (дата звернення: 22.04.2025).

12. Листвак Г. Б. Ілюстративний матеріал видання як додатковий засіб його промоції. Матеріали Всеукраїнського науково-практичної конференції «Журналістика. Філологія. Медіаосвіта» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. 2014. с. 122-125. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs%20/Zbirnyk.pdf> (дата звернення: 25.04.2025).

13. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К: ВЦ «Академія», 2007. 608 с.

14. Мажуга М. О., Челомбітько В. Ф. Використання ілюстративного матеріалу для створення книжкових та електронних мультимедійних видань. Біоніка інтелекту. 2016. № 1 (86). С. 112. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/b64d16ff-144c-4de5-b93e-76543080d256/content> (дата звернення: 28.04.2025).

15. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. Книговидання в Україні: визначення та перспективи». URL: <https://mcsc.gov.ua/news/ukrayinske-knygovydannya-tendencziyi-ta-perspektyvy-rozvytku-galuzi/> (дата звертання: 05.05.2025).

16. Науковий стиль: особливості. Мовні особливості наукового стилю. URL: <https://presa.com.ua/navchannia/naukovij-stil-osoblivosti-movni-osoblivosti-naukovogo-stilyu.html> (дата звернення: 06.05.2025).

17. Основні лексичні помилки у власному висловлюванні. URL: <https://repetitor.org.ua/osnovni-leksichni-pomilki-u-vlasnomu-vislovlyuvanni> (дата звернення: 07.05.2025).

18. Памплона Фабрисіо. Наукова ілюстрація: Ключ до світу візуальної науки URL: <https://mindthegraph.com/blog/uk/%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D1%87%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%B2%D1%96%D0%B7%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%96%D0%BB%D1%8E%D1%81/> (дата звернення: 05.05.2025).

19. Поняття синтаксичної норми. Синтаксична помилка. URL: <https://sites.google.com/kpel.kiev.ua/ukkpel/11-%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81/11-%D1%81%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D> (дата звернення: 01.05.2025).

20. Пушкар О. І, Андрющенко Т. Ю. Ілюстрування : навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.051501 «Видавничо-поліграфічна справа» / О. І. Пушкар, Т. Ю. Андрющенко. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 128 с. (Укр. мов.). URL: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/10443/1/2015%20%D0%9F%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%B0%D1%80%20%D0%9E.%20%D0%86.,%20%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%8E%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A2.%20%D0%AE.pdf> (дата звернення: 30.04.2025).

21. Сава В. І. Основи техніки творення книги: Навч. Посібник. Л.: Каменяр, 2000. 136 с.
22. Сайт ISBN. Коректура та редактура книг. URL: <https://isbn.com.ua/vychytuvannya-tekstiv-na-pomylyky/> (дата звернення: 09.05.2025).
23. Стоволос Н. О. Взаємозв'язок текстового та ілюстративного матеріалів у наукових виданнях. Вісник Сумського державного університету. Серія філологія. 2007. № 1. с.75-76. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/10085/1/Stavolos.pdf> (дата звернення: 12.05.2025).
24. Стилiстична помилка. Стилiстичне використання багатозначних слiв i омонiмiв. URL: <https://kpk synergyia.com/wp-content/uploads/2023/08/urok-17-18-2.pdf> (дата звернення: 15.05.2025).
25. Тимошик М. С. Методика підготовки до друку текстів для наукових, науково-популярних, довідкових та навчальних видань». URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1185> (дата звернення: 21.04.2025).
26. Тимошик М. С. Основи редагування: Підручник. К.: Наша культура і наука, 2019. 560 с.
27. Швецова-Водка Г. М. Типологія книги: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів культури і мистецтв / Рівнен. Держ. Ін-т культури. К.: Кн. Палата України, 1999. 68 с. URL: <https://library.dk.rv.ua/depositary/dis/TK.pdf> (дата звернення: 06.04.2025).
28. Шевченко В. Е. Вимоги до оформлення наукових і науково-популярних видань. Вісник: Збірник наукових статей Київського міжнародного університету. Журналістика. Медіалінгвістика. Кінотелемистецтво. 2003. Вип. 2. С. 5-97.
29. Шевченко В. Е. Художньо-технічне оформлення видань різних видів. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1815> (дата звернення: 07.05.2025).
30. Шпак В. І. Видавничий бізнес : навч. посіб. К.: ВПК «Експрес-Поліграф», 2010. С. 61-62.

31. Хилько М. М. Типологічні класифікаційні моделі контенту вітчизняного книговидання у контексті соціально-комунікаційних досліджень // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. 2014. Вип.6 с.151-162. URL: <https://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Z/Z2014/JRN/PDF/12.pdf> (дата звернення: 03.04.2025).